

**INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK
OCH SPECIALPEDAGOGIK**

MUSIKUNDERVISNINGEN I GRUNDSKOLA

Från musiklärarens perspektiv

Anastasiia Bila

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU927/ULV
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2019
Handledare:	Ingela Andersson
Examinator:	Sofie Gustafsson

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU927/ULV
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2019
Handledare:	Ingela Andersson
Examinator:	Sofie Gustafsson
Nyckelord:	Musikundervisning, grundskolan, intervju, ramfaktorer, proximala utvecklingszonen (ZPD) Vygotskij.

Syfte: Syftet med denna studie är att undersöka hur musklärare i grundskolan tolkar sitt uppdrag och utformar musikundervisning till stöd för elevers lärande.

Teori: De teoretiska perspektiv som examensarbetet utgår från är ramfaktorteorin samt det teoretiska begreppet, den proximala utvecklingszonen av Vygotskij, ska vidare användas i studien som analysverktyg utifrån resultat i undersökningen.

Metod: Data har samlats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer med fem musklärare som arbetar i grundskolan åk 1-9. Med hjälp av kvalitativ metod ville jag få en djupare förståelse för hur lärarna genomför och resonerar kring sin undervisningen.

Resultat: Resultatet visar att musiklektionerna och dess innehåll skiljer sig åt beroende på vilken årskurs de intervjuande lärare undervisar i, vilka metoder använder de sig av, deras erfarenhet i undervisningen samt elevers förkunskaper. Instrumentlära, ensemblespel, sång, rytmik, musikskapande, kunskap om musikhistoria och musik i olika kulturer var centrala kunskapsområde som lärarna arbetar med i låg-, mellan- och –högstadiet.

Resultat visar att ramfaktorerna kan påverka undervisningen både positivt och negativt. De ramfaktorer som tillgång till utbildade lärare i musik, musikinstrument och lokaler utanför ordinarie undervisning, användningen av digitala redskap gör att lärarna har bra förutsättningar för att kunna bedriva en verksamhet som förhåller sig väl till de övergripande målen i musik ämnet.

Mitt resultat visar vidare att skolan idag kan inte erbjuda den utvecklande lärmiljö som understödjer elevers olika behov och förutsättningar. De yttre och inre ramfaktorer som resurser, gruppstorlek, budget, lärarnas behörighet och erfarenhet och har negativ påverkan på lärarnas arbete samt möjligheterna att bedriva musikundervisning i enlighet med Lgr11.

Utifrån resultatet dras följande slutsatser: Musklärarna arbetade med undervisningsmetoder som skulle hjälpa eleverna genom sin proximala utvecklingszon. Eleverna fick känna rytmer och skapa musik med enkla redskap som kroppsrörelser och musikinstrument. De var aktiva medskapare till sin egen musikkunskap.

Förord/Tack

Jag vill börja med att tacka de musklärare som har ställt upp och deltagit i mina intervjuer. Utan er deltagandet hade arbetet inte varit möjligt att genomföra.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Ingela Andersson, för hennes utomordentliga vägledning och mycket stöd under arbetets gång.

Sist men inte minst vill jag tacka min familj för all stöd och uppmuntran.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
2. Bakgrund.....	5
2.1 Skolans och lärares uppdrag som det formuleras enligt Lgr 11	5
2.2 Musikämnet i läroplanerna Lpo 94 och Lgr 11	5
2.3 Kritik mot musikämnesundervisningen.....	7
3. Litteraturgenomgång och teori	9
3.1 Musik och lärande	9
3.2 Instrument och musicerande i musikundervisningen	9
3.3 Musikens påverkan på elevernas lärande	11
3.4 Forskning om musiklärares arbete och musikämnet i skolan.....	12
3.5 Teoretiska utgångspunkter	13
4. Metod	17
4.1 Val av metod	17
4.2 Urval.....	17
4.3 Genomförande.....	18
4.4 Bearbetning	19
4.5 Etiska riktlinjer.....	19
4.6 Validitet och reliabilitet.....	20
5. Resultat.....	21
5.1 Musikämnets kunskapsinnehåll medför olika arbetssätt	21
5.2 Planering – för att säkerställa måluppfyllelse och för att ge utrymme elevers musikintresse.....	23
5.2.1 Långsiktig planering.....	23
5.2.2 Kortsiktig planering.....	24
5.2.3 Att planera individanpassad undervisning för de musikintresserade	25
5.3 Att spela ett instrument	27
5.4 Levande musikhistoria	28
5.3 Hinder i undervisningen	29
6. Diskussion	32
6.1 Resultatdiskussion.....	32
6.1.1 Vilket kunskapsinnehåll är framträdande i lärarnas undervisning?.....	32
6.1.2 Hur planerar och genomför lärarna musikundervisningen till stöd för elevernas lärande och utveckling?.....	33
6.1.4 Vilka möjligheter och hinder finns i musikundervisningen?	34
6.2 Metoddiskussion	35
6.3. Sammanfattning	36

6.3.1 Förslag på fortsatt forskning	38
Referenser.....	39
Bilaga 1 - Intervjuguide.....	41

1. Inledning

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur musiklärare i grundskolan tolkar sitt uppdrag och utformar musikundervisning till stöd för elevers lärande. Min egen erfarenhet som musiklärare säger mig att musiken både ger eleverna glädje och den har många positiva egenskaper som påverkar elevernas utveckling. Därför finner jag det oroväckande när Skolinspektionen (2011) i sin granskning av 35 skolor påvisar stora brister i musikundervisningen.

Skolinspektionens rapport (2011) kritiserar både skolornas hantering av musikämnet och skollednings inställning till musikämnet. Samverkande faktorer som påverkade kvaliteten var lärarnas undermåliga planering, brist på utbildade musiklärare, minskad undervisningstid och avsaknad av utrustning, vilket får till följd att eleverna får inte den musikundervisningen de har rätt till. Att det dessutom är stora skillnader mellan olika skolor innebär att elevernas möjligheter att utveckla kunskaper inom ämnet och nå målen är inte likvärdiga i ett nationellt perspektiv.

I rapporten dras slutsatsen att musikämnets roll i skolans organisation var oklar och att elevernas intressen kom i skymundan. Trots ovan identifierade brister var eleverna positiva till musikundervisningen (Skolinspektion, 2011). Rapporten indikerar ändå att musikundervisning är viktig och att musiklärarens arbete därför behöver stärkas i den svenska grundskolan (a.a.).

Sett i ett historiskt perspektiv är dock musikämnets framtid i den svenska grundskolan oviss. Gustavsson (2000) visar att musikämnet har genomgått stora förändringar. Det har fått minskad undervisningstid i en jämförelse mellan de läroplanerna Lgr 62, Lgr 69, Lgr 80. I de tidigare läroplanerna betonades att skolans uppgift var att eleverna skulle utvecklas allsidigt. Här hade estetisk fostran stor betydelse. Enligt Gustavsson (2000) kan den här utvecklingen som läroplanerna uppvisar leda till att musik som ämne helt kan komma att försvinna i den svensk grundskolan.

Det är också tydligt att musik är ett praktiskt-estetiska ämne med låg status i nuvarande läroplan (lgr 11, reviderad 2018). I jämförelse med andra skolämnen har till exempel svenskämnet sex gånger så mycket undervisningstid som musikämnet. Av den nationella timplanen i musik framgår det att musikämnet tillsammans med bildämnet har 230 timmar garanterad undervisningstid per läsår medan slöjd har 330 timmar och idrott har 500 timmar. Som jämförelse kan nämnas att svenskämnet har 1490 timmar. Det här betyder att eleverna får ca 40 minuter musikundervisning per vecka (Skolverket, 2018). Det är därför inte konstigt att Skolverkets sammanfattande analys av de nationella ämnesutvärderingarna (NÄU 2013) i bild, musik och slöjd, liksom den föregående utvärderingen, (NU2003), visar att lärarna upplever brist på tid att

genomföra undervisning som svarat mot kursplanens mål (Skolverket 2015). Enligt den senaste läroplanen för grundskolan (Lgr 11) är det ändå tydligt skolan både har ansvaret och uppdraget att se till att eleverna utvecklar kännedom om samhällets kulturutbud var musik ingår. Varje elev ska också ges möjlighet att ta del av och utveckla sina kunskaper inom flera estetiska uttrycksformer såsom bild, musik, drama och dans (Skolverket, 2011).

Musikämnet har en viktig roll i att fylla i den svenska grundskolan. Det handlar om elevernas harmonisk utveckling och lärande. Den norska musikforskaren Bjørkvold (1991) visar att musik bland annat kan stimulera barns inlärning och att spela instrument är en viktig del i detta. Även Skolverket (2015) framhåller att ett ökat digitalt inslag i musikundervisningen kan leda till ett ökat musikintresse och bättre skolresultat i allmänhet.

Trots den kunskap som redovisats ovan om musikens betydelse för barns utveckling och skolframgång finns det inte så många studier som undersöker hur musklärare arbetar med musikundervisning.

Under min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) samt utifrån min egen erfarenhet av att arbeta som musklärare uppfattar jag att läroplanens formuleringar om skolans ansvar erbjuder ett fri rum för lärare att välja hur de planerar och genomför sin undervisningen. Det finns med andra ord mer än ett sätt att undervisa i musikämnet som kanske inte kommer fram i när undervisningen granskas i olika uppföljningar som till exempel de nationella ämnesutvärderingarna som nämnts ovan.

Att det förekommer olikheter i hur lärarna organiserar sin undervisning har väckt mitt intresse att undersöka vad som påverkar verksamma musklärare val av kunskapsinnehåll och vilka undervisningsmetoder de väljer. I föreliggande examensarbete undersöker jag hur verksamma musklärare arbetar med musikundervisningen med sina elevers kunskapsutveckling och intresse för musik.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur musklärare i grundskolan tolkar sitt uppdrag och utformar musikundervisning till stöd för elevers lärande.

1. Vilket kunskapsinnehåll är framträdande i lärarnas undervisning enligt lärarna?
2. Hur uppfattar lärarna musikundervisningen till stöd för elevernas lärande och utveckling ur lärarnas perspektiv?
3. Vilka möjligheter och hinder finns i musikundervisningen enligt lärarna?

2. Bakgrund

2.1 Skolans och lärares uppdrag som det formuleras enligt Lgr 11

I läroplanen för grundskolan (Lgr 11) står det att skolans uppdrag är att främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Det är läraren som ska svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Läraren förväntas ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Det handlar om att stimulera, handleda och göra extra anpassningar och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter. I Lgr 11 ställs krav på lärarledd undervisning där olika kunskapsformer integreras:

"Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former" (Skolverket, 2018, s. 13).

I Lgr 11 står det också att:

"Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet" (Skolverket, 2011, s. 11).

2.2 Musikämnet i läroplanerna Lpo 94 och Lgr 11

Både i den tidigare läroplanen för den obligatoriska skolan (Lpo 94) och den senaste läroplanen Lgr11 står det att musikundervisningen är viktig för eleverna och att den behöver anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov som nämnts i föregående avsnitt. Lgr 11 lyfter fram musikens betydelse för personlighetsutvecklingen och som en viktig del i människors sociala gemenskap. Enligt Lgr11, finns musik i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som fattas tanke och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, de har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss (Skolverket, 2011).

Lgr11 tillskriver ämnet musik ett eget värde, vilket är en stor skillnad från Lpo94 där ämnet framställdes som ett hjälpmedel till de andra skolämnena (Skolverket, 2011). I Lgr 11 behandlas musik i första hand som en konstnärlig uttrycksform och ett kommunikationsmedel. Det senare

kan handla om att eleverna utvecklar förmågan att samarbeta, ta ansvar, vara lyhörda och leda andra men också om att olika slags skapandeprocesser ökar elevernas kreativitet.

I kursplanen för musik står det att ämnet syftar till att ”Eleverna utvecklar kunskaper som gör det möjligt att delta i musikaliska sammanhang, både genom att själva musicera och genom att lyssna till musik” (Skolverket, 2018, s.157). Att musicera själva och att delta i musikaliska sammanhang kan till exempel innebära att kunna spela ett instrument och ensemblespel. I kommentarmaterial till kursplanen i musik står: "Att musicera, lyssna till och skapa musik utgör ämnets kärna" (Skolverket, 2011, s. 7). Att musicera, lyssna till och skapa musik kan därmed betraktas som dominerande kunskaper, färdigheter och förmågor i musikundervisningen. Förmågor elever utvecklar i samspel med varandra. Det visar också att kursplanen i musik har en praktisk inriktning.

Det *centrala innehållet* i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Undervisningen i musik enligt den nationella kunskapskraven (Skolverket, 2018) indelad i tre centrala kunskapsområde: det första kunskapsområdet *Musicerande och musikskapande* har en praktisk inriktning med fokus på ensemblespel och sång, gestaltning, musikskapande och improvisation samt musikframträdanden. Det andra kunskapsområdet är *Musikens verktyg* som innehåller både teoretiska (musikteori) och praktiska kunskaper som också omfattar att arbeta med digital teknik. Det tredje kunskapsområdet handlar om *Musikens sammanhang och funktioner* och kan betraktas som ett teoretiskt kunskapsområdet där fokus ligger på instrumentkunskap, musikhistoria samt musikens roll i samhället.

Syftet med undervisningen utifrån de tre kunskapsområdena kan sammanfattas enligt följande:

Enligt Skolverket (2018) undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig musik som uttrycksform och kommunikationsmedel. Här används begreppen uttrycksform och kommunikationsmedel för att understryka kursplanens huvudsyfte, vilket innebär att utveckla kunskaper i musik handlar om att kunna uttrycka sig och kommunicera genom musiken. Hantverksmässiga kunskaper liksom kunskap att använda röst, musikinstrument, digitala verktyg samt musikaliska begrepp och symboler i olika musikaliska former och sammanhang (Skolverket, 2018) kan betraktas som hjälpmedel med som eleven ska lära sig att använda. Att delta i olika musikaliska sammanhang innebär utbyte av erfarenheter och färdigheter (instrumentspel, sång) där eleverna görs delaktiga i till exempel ensemblespel eller att lyssna och analysera ett musikstycke tillsammans med andra.

Skolverket säger att: ”Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en musikalisk lyhördhet som gör det möjligt att i samarbete med andra skapa, bearbeta och framföra musik i

olika former" (2018, s. 157). Med andra ord ska eleverna lära sig att skapa musik samt gestalta och kommunicera egna musikaliska tankar och idéer. Musikalisk lyhörddhet handlar mest om att anpassa sina musikaliska insatser genom att både musicera själv och att lyssna på de andras musicerande. Kursplanen i musik säger att: "Eleverna genom undervisningen ska utveckla en tilltro till sin förmåga att sjunga och spela och ett intresse för att utveckla sin musikaliska kreativitet" (Skolverket, 2018, s. 157).

Skolverket säger att: "Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att uppleva och reflektera över musik liksom analysera och samtala om musikens uttryck i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang" (Skolverket, 2018, s. 157). Det handlar om att elevernas erfarenheter av musik ska utmanas och fördjupas i mötet med andras musikaliska erfarenheter.

I alla de tre centrala delar av ämnet lyfts kunskapsinnehållet fram som både praktiskt och teoretiskt. I kommentarsmaterialet till kursplanen i musik förklaras det också att " Kursplanen strävar efter att möjliggöra en förening av teori och praktik för att därigenom utveckla mer sammansatta färdigheter" (Skolverket, 2011, s. 10).

2.3 Kritik mot musikämnesundervisningen

I den sista nationella ämnesutvärderingen (NÄU13) av musikämnet riktades, som nämnts i inledningen, kritik mot en alltför ensidig musikundervisning som i huvudsak omfattade ensemblespel med populärmusikaliskt innehåll där eleverna i alltför hög grad lämnats att själva styra innehållet. Enligt NÄU13 skiljer sig elevernas och lärarnas uppfattning om de mest förekommande aktiviteter i musikundervisningen. Lärarna betraktar musicerandet som en dominerande aktivitet, medan eleverna anser att undervisningen lägger tonvikt på musikleära och musikanalys.

I sammanfattningen av sin rapport där de granskat musikämnet skriver skolinspektionen (2011): "Vi har sett att det finns stora brister i hur elevernas kunskaper i musikämnet följs upp i relation till målen" (s. 5). Skolinspektionens kvalitetsgranskning tyder också på att musikskapande inte får stort utrymme eller att det är helt frånvarande (Skolinspektion, 2011). Skolinspektionen (2011) skriver vidare i sin kritik att: "Eleverna får i liten utsträckning möjlighet att använda ny teknik som exempelvis datorer med sequencerprogram för musikskapande", och "I årskurserna 1-5 är det vanligt att eleverna får musikundervisning i sina klassrum utan tillgång till instrument". Det betyder den praktiska delen i kunskapsområdet Musicerande och musikskapande brister i musikundervisningen i grundskola. Skolinspektionen (2011) noterar att elever som inte får

tillgång till utbildade lärare i musik och till musikinstrument får mycket svårt att nå målen för ämnet.

Skolinspektionens rapport visar också att det finns ett stort behov av musiklärares kompetensutveckling vilket de förklarar som följer:

"Musikläraren är oftast ensam på skolan, samtidigt som ämnet sällan diskuteras i de kollegiala sammanhangen...Vi ser ett stort behov av att musiklärarna får möjlighet att diskutera med andra musiklärare för att kunna utveckla undervisningen. Även bedömningsfrågor behöver diskuteras musiklärare emellan" (Skolinspektionen, 2011 s. 4).

3. Litteraturgenomgång och teori

I det här avsnittet redovisar jag vetenskapliga studier, rapporter och böcker skrivna av forskare som undersöker och beskriver samband mellan musik och lärande. Dessa texter tar också upp kunskapsinnehåll i musikundervisning och elevers uppfattningar om att lära sig musik och musikundervisning. Avslutningsvis presenteras de teoretiska perspektiv som examensarbetet utgår från.

3.1 Musik och lärande

Den norske forskaren Bjørkvold (2014) visar i sin forskning att individens lärande sker genom tre grundläggande musiska elementen liksom ljud, rörelse och rytmik och påverkar människan både fysisk och psykisk. Han förklarar att barn föds med förmågan att lära och utvecklas genom att använda sina sinnen. "Syng med ditt nyfødte barn", skriver Bjørkvold (2014, s. 29). Enligt honom är spontansång viktigt för barnens lärprocesser. Sång är ett sätt att uttrycka sig och socialiseras.

I sin bok "Det Musiske Menneske" har Bjørkvold (1991, 2014) sammanställt forskning om spontansång i förskolan som genomförts i olika länder, Sovjetunionen, Norge och USA. Han drar slutsatsen att den spontana barnsången är ett universellt modersmål men att sång ändå inte har fått samma genomslag i alla länder: "Spontan ferdigsang var det forholdsvis lite av blant de amerikanske barna jeg observerte" (Bjørkvold, 2014, s.123). Han menar att barnen och pedagogerna i USA inte använder sig lika mycket av spontansång. Här är dominerat i stället Tv-tittande.

3.2 Instrument och musicerande i musikundervisningen

Bjørkvold (2014) beskriver första barnets kontakt med instrument:

"Når vi møter instrumentet første gang, er det noe fremmed som vi riktig nok enten reagerer automatisk på eller forsøker å forstå intellektuelt. Men etter som vi lærer å beherske instrumentet, blir det en del av vår kroppslige kompetanse " (s.218-219).

Bjørkvold (2014) framhåller att musiken lever i en skapande symbios med sitt instrument och att båda ger uttryck för individens känslor. Val av instrument, kan därför behöva utgå från barns specifika förutsättningar.

Sveriges Musik- och Kulturskolerådet (SmoK) har undersökt elevers inställning och attityder till musik och musicerande med fokus på det formella och informella lärandet i musik. Undersökningen grundas på gruppintervjuer som genomfördes med både spelande och icke

spelande elever, samt en enkät. Undersökningen utgick från följande frågeställningar: Varför tycker ungdomar det är viktigt att spela ett instrument? Vilka förväntningar har ungdomar på sitt musicerande? (SmoK, 2002). Enkätfrågorna var strukturerade i sju delkategorier: Prioriteringar, Förutsättningar, Instrumentval, Lärande, Skolor, Förebilder, och Yrke (SMoK, 2002). Enkäten besvarades av 1 000 spelande och icke spelande svenska ungdomar i åldern 13–20 år med olika musikaliska erfarenheter och från skilda musikaliska sammanhang. Av rapporten framgår det att ungefär var fjärde tonåring spelar ett instrument, var sjätte spelar tillsammans med andra och drygt var tionde sjunger i kör minst en gång per månad. Undersökningen visar att 59 procent av de tillfrågade hade 20–40 minuters enskild undervisning per vecka, varav 45 procent önskar mer undervisning. Resultaten visar att eleverna önskar mer undervisningstid i musikämnet. Resultatet visar också att lusten att spela är den starkaste drivkraften bland ungdomarna som spelar ett instrument. På frågan om varför är det viktigt att musicera och spela ett instrument, svarade de flesta ungdomar att det är roligt att spela något instrument och att de får möjlighet att utveckla sin talang i samarbete med lärare. De tillfrågade lyfter också fram att det är viktigt att de får rätt förutsättningar i form av tid, lokaler medan lusten att lära sig musik på musiklektionen i stor grad berodde på lärarens attityd och undervisningsmetoder. Resultaten visar vidare att möjligheterna att musicera och skapa musik med hjälp av datorer ökar. 36 procent uppger att de använder datorer i musiksammanhang.

Delen i undersökningen som benämns "Lärande" är av särskilt intresse i föreliggande examensarbete som undersöker musiklärarens arbete med sin undervisning. Här uppgav de svarande att såg musikläraren som förebild. De uppfattade musikundervisningen och vad de förväntades lära sig som konkret och direkt tillämpat vilket följande citat från rapporten illustrerar:

”Jag tycker det är viktigt att man inte bara kan spela läxan, man skall kunna spela den med känsla. Det är det som är grejen, annars blir man inte duktig. Det är det som gör det roligt, när det låter bra. Man skall sitta och småmysa själv när man spelar. Hur många som helst kan spela Gubben Noa men man skall ju spela den på sitt eget sätt” (SmoK, 2002, s. 42).

Undervisning och lärande i musik skiljer sig genom den praktiska tillämpningen från andra skolämnen som språk eller matematik.

Sveriges Musik- och Kulturskoleråd kom till slutsats att lusten, glädjen, egennytan av att musicera framhålls av barn och ungdomar. Det är det viktig att få spela den musik man tycker om och de flesta ser musicerandet som ett form av underhållning det vill säga något som leder till

egen lust och egen glädje. SmoK (2002) drar slutsatsen att en utmaning i all musikundervisning är att skapa lustfyllda lärsituationer där det finns ett stort utrymme för att tillmötesgå individuella önskemål om form och innehåll.

3.3 Musikens påverkan på elevernas lärande.

Jederlund (2011) har undersökt samspel mellan språk och musik och kommer fram till att samspelet har en positiv inverkan på elevers lärande. Enligt Jederlund, är musik ljud, rytm och rörelse. Jederlund (2011) bygger sitt resonemang på flera experiment som visat hur både språk och musik har betydelse för mänsklig kommunikation och självuttryck. Den mest naturliga beröringspunkter mellan musik och språk är musiklyssning och sång. Jederlund (2011) hänvisar också till tidigare undersökningen av Mitchen som undersökt samband mellan melodi och text. Mitchens studie visar att melodi och text lagras på olika ställen i hjärnan som benämns ”melody analys nätverk” och ”textanalys nätverk”. De båda nätverken är förbinds när man sjunger eller lyssnar till en sång. Med detta menar forskarna att när vi läser eller hör en text då börjar vi associera med en viss melodi och kan sjunga den om vi vill. Enligt Jederlund (2011) går det träna samarbetet mellan hjärnhalvorna genom rytmiska rörelser och instrumentspel.

Dahlbäck (2011) har genomfört en auktionstudie ” Musik och språk i samverkan” under läsåret 2009-2010. Syftet med studien var ta reda på hur musik och språk hänger ihop och hur musik påverkar elevernas lärande, deltagande och språkutveckling i lågstadiet. I den här studien utgår forskaren från det sociokulturella perspektivet på lärande med hänvisning till den ryske psykologen Lev Vygotskij och den svenske forskaren Roger Säljö, med fokus på det kollektiva sociala lärandet. Dalbäck (2011) har undersökt gestaltning av sångerna och berättelser med ljud, ramsor, rörelser och rytmer. Studien visar när barnen klappade rytmiskt till sånger och ramsor förstärktes deras känsla för puls, stavelser och ordrytmer. En slutsats från studien är att när barn får sjunga tillsammans kan de också lära sig nya ord, att samtala om och göra egna analyser av sångtexter. Studien visar redan efter några månader på positiva förändringar för de flesta elevernas språkutveckling redan efter några månader utvecklingsarbete i klassen. Dahlbäck skriver att: ”The songs gave a clear structure in which sounds, letters, words, rhyme, syllables, sentences and content could all be explored in the group, where all pupils had access to the same learning object” (s.152). I sin studie använder Dahlbäck också Gardners (1998) intelligenser och olika inlärningsstilar som barn kan ha. Med hänvisning till Gardner (1998) definieras musikalisk intelligens som förmågan att läsa, förstå och komponera musikaliska toner, toner och rytmer.

Löfgren och Ebbelind (2010) visar hur lärare kan integrera musik med andra ämnena. Enligt Författarna har utvecklat ett sätt att undervisa som de kallar för "mattemusik". Metoden handlar

om att musikens not lära och notsystemet är nära kopplat till matematiska beräkningar som till exempel bråk. De framhåller att takt och puls genom musiken förbättrar elevernas resultat i matematik (2010).

3.4 Forskning om musiklärarens arbete och musikämnet i skolan

En studie med syfte att undersöka hur musiklärare uppfattar effekterna av det nya kursplan, Lgr 11, och betygssystem i svenska grundskolorna år 5-7 genomfördes av Zandén & Ferm Thorgerson (2015).

Zandén & Ferm Thorgerson (2015) visar i sin studie att läroplanen och därmed kursplanen i musik blivit mer exakt och målinriktad än tidigare och att denna förändring har påverkat både lärarnas och elevernas arbete i klassrummet. Enligt forskarna står lärarna inför ett antal dilemman när de försöker kombinera läroplanens krav med sina uppfattningar om kvalitet i musikutbildning. Studien undersöker utmaningar i Lgr 11 med ett fokus på kunskapskrav och bedömning i den svenska grundskolan.

Undersökningen (2015) bestod av 10 halvstrukturerade kvalitativa intervjuer med verksamma musiklärare. Studiens resultat utgår från lärarnas utsagor och redovisas i två olika delar. Den första delen av resultaten handlar om lärarnas upplevda effekter av Lgr 11, inklusive både positiva och negativa erfarenheter. Den andra delen med fokus på dilemman och motsägelser.

Studien resultat visar att lärarna såg utmaningar och problem, men också möjligheter när det gäller de nya och gamla sätt att undervisa och främja elevernas musikaliska lärande. Studien visar sig också att lärarna har anpassat sitt arbete till den nya kursplanen. Den visar också att läroplanen har blivit mer strukturerad än tidigare samt att kunskapskraven blivit lättare att förklara för eleverna.

Zandén & Ferm Thorgerson (2015) skriver: "The teachers reported an increased focus on goals and grades in their discussions with pupils" (s. 43). Enligt Zandén & Ferm Thorgerson, diskuterar lärarna lärandemålen i musikämnet med sina elever. De lägger stor vikt vid att göra eleverna medvetna om kursplanens mål och bedömningskriterier. Enligt forskarna: "The grade, rather than proficiency and knowledge, becomes the goal which is strongly associated with doing" (s. 43). Zandén & Ferm Thorgerson, menar att lärarna motiverar sina elever genom att involvera de i en gemensam bedömningsprocess.

Slutligen kritiserar kursplanen för att vara för smal, vilket begränsar lärarnas frihet att välja lämpliga metoder och relevant innehåll. Som en konsekvens begränsas också elevernas

möjligheter att uppnå kursplanens övergripande mål och förvärvar djupare kunskaper och musikaliska erfarenheter. Lärarna riktade sin kritik mot den ökade efterfrågan på dokumentation som tar tid från planering av undervisning (Zandén & Ferm Thorgerson, 2015). De drar slutsatsen att: ”The perceived demand for thorough documentation, combined with the dense syllabus and short teaching time, gives less time for creativity and joint music making” (s. 46). De menar alltså att det finns mer fokus än tidigare på dokumentation, kunskapskrav och hur dessa ska bedömas vilket skapar mindre utrymme och tid för kreativ och experimentell undervisning och inläring.

Mars (2016) har genomfört en sociokulturell studie av ungdomars lärande i musik. I likhet med Dahlbäck (2011), som redovisats ovan, utgår forskaren från det sociokulturella perspektivet på lärande. Mars (2016) visar hur elever lär sig musik i samspel med andra elever och hur de får använda medierande verktyg i de lärsituationer de deltar. Det handlar om hur lärarna arbetar för att leds sina elever genom den proximala utvecklingszonen (Mars, 2016). För att undersöka elevers lärande i musik har Mars (2016) gjort klassrumsobservationer och intervjuer med musiklärarna som dokumenterades med videofilm och fältanteckningar.

En av slutsatserna som Mars (2016) har kommit fram till är att: ”Ungdomars och elevers lärande i musik påverkas av lärarens ämneskunskap, relationella förmåga, didaktiska förmåga samt lärares förhållningssätt till både elevers lärande och till det stoff som används i undervisningen...” (s. 89). Resultatet vad studien visar alltså att läraren är av avgörande betydelse för elevernas inläring. Det handlar särskilt om lärarens erfarenhet och kunskaper om vilka medierande verktyg (artefakter) som eleven behöver tillgång till i skolan för att ”Klassrummet ska vara en plats där elevernas kunskap och möjliga utveckling sätts i första rummet” (s. 89). I studien beskriver Mars (2016) vikten av läraren och undervisningens struktur för elevernas lärande och utveckling. Resultatet visar att elevernas lärande i musik förändrades när läraren var närvarande i klassrummet och delaktig i deras aktiviteter. Lärarens närvaro innebar att eleverna utvecklade fler förmågor genom att ta del av lärarens kunskap i ämnet. Enligt Mars (2016) kan läraren skapa förutsättningar för elevers utveckling genom att noggrant planera vad som ska ske i klassrummet.

3.5 Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt redovisas de teoretiska perspektiv som examensarbetet utgår från. Ramfaktorteorin (Dahllöf, 1967; Lundgren, 1977) samt det teoretiska begreppet, den proximala utvecklingszonen (Vygotskij, 1978), ska vidare användas i studien som analysverktyg utifrån resultat i undersökningen.

Ramfaktorteorin är en teori inom det pedagogiska området som utvecklades av Urban Dahllöf (1967) och Ulf Lundgren (1977). I sitt arbete "Skoldifferentiering och undervisningsförlopp" (1967) identifierar och beskriver Dahllöf de tre faktorerna som elevgruppering, tid samt skolors resurser/ läromedel som påverkar undervisningens kvalitet och lärares arbete. De här ramfaktorena kan, enligt Dahllöf, påverka undervisningen både positivt och negativt. Det ramfaktorteoretiska tänkandet har undersökts och utvecklas av en rad forskare (Dahllöf, 1967; Lindblad m.fl., 1999; Lundgren, 1977; Sandberg, 1996). I sin artikel "Ramfaktorteori och praktiskt förnuft" (1999) skriver Lindblad m.fl. (1999) att: "Relationen mellan pedagogik som vetenskaplig disciplin och det praktiska kunnande som man förvaltar i läraryrket ser vi som viktiga att förstå och analysera" (s. 94).

De skriver vidare att:

"... intentioner, avsikter och kunskapsmässiga inställningar problematiseras liksom de yttre gränserna för vad som är möjligt att göra(...) Detta perspektiv har vi försökt utveckla i olika undersökningar, där vi försökt fånga lärares ambitioner och strävanden i den faktiskt existerande skolan" (Lindblad m.fl., 1999 s. 94).

Med hjälp av ramfaktorsteorin vill jag i examensarbetet identifiera hur undervisningens innehåll påverkas av både inre och yttre faktorer. Det här gör Sandberg (1996) i sin doktorsavhandling med titeln *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv*. Lärares undervisningserfarenhet är ett exempel på en inre faktor. Sandberg (1996) använder det ramfaktorteoretiska tänkandet för att skissera ett musikpedagogiskt forskningsperspektiv för studiet av ömsesidiga beroendeförhållanden mellan musikundervisningens yttre villkor och inre liv. Sandberg (1996) identifierar tre olika kategorier utifrån ramfaktorteorin: i) Det finns ett målsystem som sammanhänger med ideologiska faktorer som läroplanens mål, innehållsangivelser och pedagogiska anvisningar, vilka kan klassificeras som ett antal styrande faktorer. ii) Det finns ett ramsystem som kan förknippas med organisatoriska och administrativa faktorer, vilka på olika sätt verkar begränsande för undervisningen, till exempel skolstorlek, skolform, klasstorlek och skolans timplan. iii) Det finns ett regelsystem som utgörs av en rad restriktioner i form av skollag, juridiska regler och förordningar kring skolans arbete, arbetsavtal och lärares undervisningsskyldighet, statsbidragsbestämmelser, vilka alla reglerar arbetet i skolan (Sandberg, 1996). Gemensamt för de tre kategorierna är att de främst verkar i form av utifrån kommande påbud för hur skolans verksamhet bör bedrivas och att aktörerna (lärare, rektor, skolledning) har liten möjlighet påverka eller förändra dessa. Jag har i likhet med Sandberg (1996) valt att tolka och förklara musiklärares arbete utifrån ramsystemet. Det vill säga i analysen fokuserar jag på samspelet mellan musikundervisningens yttre villkor och inre liv. Ramfaktorteori används i detta

examensarbete som ett analysredskap för att förstå och förklara de hinder och begränsningar som lärarna upplever i förhållande till de ramar som styr och avgör villkoren för undervisningen i skolan.

Den andra teoretiska utgångspunkten i denna studie har inspirerats av den ryske psykologen Lev Vygotskijs (1978) teorier som också beskrivs och förklaras av den svenska forskaren Roger Säljö (2014). Inom den sociokulturella teoribildningen introducerar Vygotskij begreppet den proximala utvecklingszonen (ZpD). Enligt Vygotskij (1978) är människan en social varelse och de sociala och kulturella aspekterna i hennes omgivning påverkar hennes utveckling. Människan befinner sig hela tiden i olika zoner av utveckling och förändring (Vygotskij, 1978). För att komma vidare från en zon till nästa måste individen/elev ta hjälp av den mer kunnig individ/elev/lärare: ”Inledningsvis är således den lärande beroende av stöd från den som är mer kunnig” (Säljö, 2014, s.305). I den proximala utvecklingszonen utvecklas och lär individen i samspel med andra: ”Det är genom kommunikation med andra människor som vi kan uttrycka oss, och språkliga begrepp hjälper oss att organisera vår omvärld. Språket är vår partner i det mesta vi gör” (Lundgren, Säljö & Liberg, 2014, s.301).

Kommunikation är en viktig del för elevernas utveckling även i musikundervisningen. Vygotskij (1995) påpekar också på att barn behöver bli hörda av en vuxen/lärare. Barn lär sig inte bara att göra något utan att barn måste också kommunicera med andra och skaffa egen erfarenhet genom både intellektuella och praktiska erfarenheter i interaktion med andra (Säljö, 2014). En grundtanke inom det sociokulturella perspektivet är att kommunikation och interaktion bidrar till att sociokulturella resurser skapas. Det betyder att en människa använder sig av kulturella redskap som till exempel musikinstrument i musikundervisningen när hon lär och utvecklas.

Som visats i litteraturgenomgången kan musik och musikundervisningen utgöra en sociokulturell resurs i skolan som stöder elevers lärande. Genom musiken lär sig elever att uttrycka sig samtidigt som det finns ett kunskapsinnehåll i musikundervisningen som är styrt av läroplaner och påverkas av de materiella resurser som finns på skolan. Relationen mellan lärare och elev och de kulturella redskapen blir därmed viktig för elevens lärande och nödvändigt för att eleven ska kunna utvecklas i musikundervisningen i skolan. Relationen mellan lärare och elev samt de redskap som används i musikundervisningen menar jag påverkar hur eleven kan komma vidare till sin nästa utvecklingszon. Denna undersökning utgår från musiklärarnas perspektiv för att undersöka hur musikundervisningen i skolan genomförs och hur den kan utformas till stöd för elevernas lärande och utveckling.

4. Metod

I det här kapitlet beskrivs de metoder som används för att samla in och analysera data som kan besvara examensarbetets syfte och frågeställningar. Här förklaras studiens forskningsmetod och genomförande, val av informanter och analys.

4.1 Val av metod

I denna studie undersöker jag hur musiklärare utformar musikundervisning och vilka pedagogiska redskap de använder sig av till stöd för elevers lärande. Enligt Stukat (2011) är ”forskningsproblemet ska styra metodvalet” (s.41). För att besvara ovanstående syftet och frågeställningar har jag valt att intervjua fem verksamma musiklärare. Med hjälp av kvalitativ metod kan man få en djupare förståelse om hur människor resonerar eller handlar (Trost, 2010 s. 32). Då jag även vill undersöka musiklärares uppfattning kring sitt är den kvalitativa intervjun en lämplig metod. Målsättningen med intervjuerna är att ta reda på så mycket information som möjligt om lärarnas verksamhet samt undervisnings erfarenhet. En ytterligare fördel med intervjuerna är att intervjuaren har möjlighet att ställa följdfrågor. Enligt Stukat (2011) kan följdfrågor ställas som ger möjlighet att komma längre och nå djupare. Jag har valt att använda semistrukturerade intervjuer (Patel och Davidson, 1994). Det betyder att jag skapat en intervjuguide med några bestämda frågor utifrån undersökningens huvudområden och att jag när intervjuerna genomfördes ställde följdfrågor.

Enligt Trost (2010) är de mest strukturerade intervjuerna standardiserade. Här använder intervjuaren ett fastställt intervjuschema, där både ordningsföljden för frågorna och deras formulering är bestämda där och där interaktionen mellan den som frågar och den som svarar skall ska så neutralt som möjligt. För att lämna utrymme för informanterna att beskriva sin egen undervisning har jag valt att använda mig av öppna frågor, det vill säga frågor utan svarsalternativ, där informanterna får reflektera kring sina erfarenheter och egna synpunkter fritt inom ämnet (se bilaga 1).

4.2 Urval

De fem verksamma musiklärare som jag har intervjuat har jag hittat med hjälp av tidigare kontakter. Kontakter som jag fått under min studietid på lärarprogrammet och under mitt yrkesliv. Alla förutom en är legitimerade musiklärare. Informanterna som ingår i studien har fått de fingerade namnen Mark, Slava, Hiki, Maga och Franz för att skydda deras identitet.

Maga började jobba för kulturskolan 1981, då han var 20 år och helt utbildad. Nu är han legitimerad musik lärare och har jobbat i tre år på sin arbetsplats där han undervisar årsklass 6-9. Han också är träblosspedagog och undervisar i klarinett och saxofon.

Mark är utbildad instrumental/ensemblelärare i musik. Han har också undervisat i kulturskolan i bas, kontrabas och elbas. Han började arbeta på en grundskola förra året, där han undervisar i åk1-9.

Hiki är legitimerad musiklehrare och har jobbat längre än 25 år, han är även utbildad till engelska lärare. Han arbetar även som kompositör, ljudtekniker och musikproducent. Han spelar olika instrumenten bland annat fiol, keyboard, gitarr, trummor, munspel och bas. Sedan fyra år tillbaka undervisar han i åk 6-9.

Slava har fått sin musikaliskutbildning utanför Sverige och just nu går han en lärarutbildning för att få en svensk lärarlegitimation. Hans huvudinstrument är fiol. Han vikarierar i flera år som musiklehrare i olika skolor samt spelar solo i symfoniorkester.

Franz är legitimerad musiklehrare och började på sin skola för 7 år sedan. Han spelar olika instrumenten bland annat gitarr, bas, trummor, piano. Han undervisar i åk 4-9 och spelar även i ett jazzband.

4.3 Genomförande

För att genomföra undersökningen skapade jag först intervjufrågor utifrån studiens syfte. Frågorna var var samma för alla med möjlighet för följdfrågor. Efter att intervjuerna hade transkriberats och analyserats i teman preciserade jag studiens frågeställningar.

Varje intervjusamtal inleddes med så mycket neutrala frågor som möjligt med fokus på informanternas berättelser om sina personliga erfarenheter och arbetsmetod. En av intervjuerna genomfördes på lärarens arbetsplats och fyra via telefonen. Varje intervju tog emellan 35-50 minuter att genomföra och stora delar av intervjuerna har transkriberats för att både för att inte missa de viktigaste detaljerna och underlätta analysen av resultatet. Studiens mål och syfte har presenterats för informanterna i början av varje intervju. Efter informanternas godkännande har alla intervjuer som genomförts spelats in på telefon med hjälp av en digital voice recorder och samtalsinspelningsapplikation (ACR) för att sedan transkriberas. Inspelning hjälper till att koncentrera sig mer på både frågor och svar (Trost, 2010).

4.4 Bearbetning

Det inspelade materialet med extra fokus på de delar där läraren talade om undervisningens mål och arbetsformer har transkriberas på datorn och analyseras. Efter upprepade genomläsningar av de transkriberade intervjuerna kunde olika innehåll i lärares arbete med undervisning identifieras. I analysen sammanställdes detta innehåll i teman som beskriver och förklarar musiklärares arbete med undervisningen. Det vill säga att jag har använt mig av en kvalitativ innehållsanalys som också kallas tematisk, för att bearbeta och analysera det insamlade datamaterialet. Enligt Stukát (2011) kan data som samlats in genom kvalitativa intervjuer användas för att analysera informanternas uppfattningar om ett fenomen i deras vardag, i det här fallet hur musiklärarna arbetar med sin undervisning. Ett sätt att genomföra analysen är att sortera vad de talar om att de gör när de undervisar i olika teman. Citat som är representativ i datamaterialet i relation till studien syftet och forskningsfrågor markeras för att användas i resultatsammanställningen. Analysmetoden som används i min studie är induktiv tematisk analys, vilken betyder att den data som samlats har analyserats för att få fram ett resultat som beskriver musiklärarnas undervisningsvardag. Temaanalys gjordes utifrån studiens övergripande syftet och frågeställningar och presenteras i resultatkapitlet.

4.5 Etiska riktlinjer

I min undersökning har jag utgått från de fyra allmänna huvudkraven på forskningen, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2012). Dessa krav konkretiseras i olika regler. Det första regel av *Informationskravet* säger att "Forskaren informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande" (2012, s. 7). Studiens bakgrund och syftet har presenteras för informanterna både via mail och telefon samt vid intervjutillfället. Dessutom, för att uppfylla *samtyckeskravet* fick informanterna information om att deras deltagande i undersökningen var helt frivilligt och kunde avbrytas vid önskemål. Därefter gav informanterna sin godkännande till inspelning av intervjun. Baserat på etiska principer, fick lärarna också veta frågorna i förväg och de gavs möjlighet att avböja att besvara alla frågor. Detta gjordes ifall någon skulle uppfatta att det fanns frågor som kunna sätta dem i en svår situation.

Konfidentialitetskravet innebär att "Alla uppgifter om identifierbara personer skall antecknas, lagras och avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda människor ej kan identifieras av utomstående. I synnerhet gäller detta uppgifter som kan uppfattas vara etiskt känsliga" (2012, s.12). I min undersökning, har sådan information som rör informanternas personliga uppgifter

uteslutits för att skydda deras identitet. De intervjuade lärarna informerades också om att de kunde behandlas konfidentiellt så inga namn nämndes under hela intervjun. Av samma anledning har alla informanterna fått fingerade namn.

Regel av det sista forsknings *Nyttjandekravet* säger att: ”Uppgifter om enskilda, insamlade för forskningsändamål, får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften” (2012, s. 14). I början av varje intervju fick informanterna höra om att det inspelade materialet samt ytterligare information endast kommer att användas för forskningssyften det vill säga att intervjun inte skulle användas för något annat ändamål än examensarbetet.

4.6 Validitet och reliabilitet

Med validitet visar Stukat (2011) att undersökningen få vara relevant, pålitlig och trovärdigt samt kunna visa om hur bra ett mätinstrument mäter det man avser att mäta medan reliabilitet är till exempel hur tillförlitlig en mätning i en undersökning kan vara. Nilsson (2009) skriver: ”Frågor om studiens kvalitet, dess tillförlitlighet och trovärdighet relaterar i detta sammanhang också till hur forskarens roll har påverkat lärarnas sätt att besvara och tolka intervjufrågorna, liksom deras sätt att reflektera kring sin undervisning” (2009, s. 71). Enligt Stukat (2011) ger hög reliabilitet ett pålitligt resultat medan låg reliabilitet betyder att det kan finnas nåt fel i mätningen som kan påverka det resultatet, till exempel olika mänskliga faktorer. Det är viktigt hur informanterna känner sig när de svarar på intervjufrågor. Förutom olika faktorer såsom tid, plats, intervjusituationen, intervjuaren kan den intervjuades emotionella tillstånd påverka resultatens reliabiliteten.

För att säkerställa trovärdighet har jag försökt utforma och använda mig av intervjuguiden på ett sådant sätt att det blir både relevant och viktig för studiens syftet och dess resultat. Med hjälp av intervju-metod har studiens syftet och frågeställningar undersökts det vill säga lärarnas upplevelser och tolkningar av sitt uppdrag. Trots att telefonintervju som metod har begränsade möjligheter, när det gäller analys av de emotionella reaktioner hos informanter, är denna metod kostnads- och tidseffektiv och minskar forskarens påverkan på informanten. Jag har också givit en noggrann redogörelse för metodval och genomförande genom att beskriva hur jag valt ut informanter, vilka de är utifrån den information som är relevant för undersökningen och jag har redovisat hur jag samlat in, transkriberat och analyserat mina data. I en liten kvalitativ undersökning som detta examensarbete behöver dessa delar vara väl beskrivna för att resultatet ska vara pålitligt och trovärdigt.

5. Resultat

I det här avsnittet redovisas resultatet av den tematiska analysen för att besvara examensarbetets syfte och frågeställningar. Varje tema redovisas var för sig. Lärares utsagor om sitt arbete uttolkas och förklaras utifrån studiens teoretiska perspektiv.

Det första temat *Musikämnets kunskapsinnehåll medför olika arbetssätt* illustrerar hur musklärare behöver arbeta på olika sätt i sina klassrum. Tema två *Planering* utforskar hur lärarna arbetade med att planera sin undervisning på både lång och kort sikt samt individanpassad planering för de musikintresserade. Det tredje temat visar hur lärarna jobbar med *instrument* i undervisningen. Den fjärde teman *Levande musikhistoria* visar ett exempel hur lärarna använder undervisningsmetoder som bidrar till att eleverna utvecklar både teoretiska och praktiska kunskaper i musikundervisningen. Tema fem innehåller *hinder i undervisningen* som musklärarna har upplevt.

5.1 Musikämnets kunskapsinnehåll medför olika arbetssätt

Mark berättar att han introducerar olika slags samspel med rytminstrument redan i årskurs 1. För honom handlar det om att utveckla och träna elevernas rytm och pulskänsla:

Jag brukar börjar med nån slags rytmikmoment, att använda kroppen, att sätta på musik så ska alla gå i puls i musiken, de ska gå runt i rummet men undvika varandra, puls och sen klappar vi fjärdedelar när de går runt, varierar olika notvärden, och t.ex. en rytm, som de fortfarande gå i puls och klappar rytm, det beror på om det är ettan eller trean.

Citatet visar att läraren kombinerar olika slags rytmikmomenten med musklära beroende redan från början. Musklära för Mark handlar om grundläggande kunskaper i musikteori så som takt, rytm och olika notvärden. Det visar han genom att tala om hur han redan i årskurs 1 låter eleverna känna musiken i kroppen genom enkla rörelser för att sedan lägga in till exempel att klappa i olika takter för att på så vis känna pulsen i musiken i kroppen.

Mark säger vidare att:

Jag tycker att våra elever har mycket energi i kroppen, det är väldigt internationell skola, det är många barn från afrikanska länder. Det som man kan göra tycker jag,

som är bra, är att sjunga en sång som de verkligen tycker om då sjunger de jättebra och jättestark, samma med rytmik.

Citatet visar också att läraren utgår från elevernas intresse i rytmik- och sångmoment för att öka elevernas lust och delaktighet. Citaten visar hur rörelse och sång i form av olika rytmik- och pulsövningar genomförs i de lägre årskurserna.

I högstadiet spelar eleverna mycket instrument. Hiki berättade att hans elever arbetar väldigt mycket självständigt med olika kunskapsområden:

*Den största delen av tiden ägnar de sig åt att öva upp sina färdigheter samt att lära sig rytminstrument, att lära sig kompinstrument, musikteori och egen komposition.
(Hiki)*

Hiki och Maga använder liknande undervisningsmetoder när det gäller den praktiska delen att spela instrument, ensemble spel, skapa musik, utveckla elevernas rytmkänsla. Enligt lärarna finns det olika momenten av målen i kursplanen som går att uppfylla genom ensemblespel:

Det är viktig med samspel. Så att både i åk 7,8 och i åk 9 så måste man spela i ensemble. (Maga)

Citatet visar att läraren utgår från kunskapskraven när det gäller musicerande på högstadiet. Genom att låta eleverna spela i ensemble gör läraren det möjligt för dem att använda sina instrumentkunskaper samt att utveckla sin spelförmåga och att samspela med olika instrumenten. Genom ensemblespel kan eleverna samarbeta vilket läraren lyfter fram som *viktigt*.

Sammanfattningsvis visar det här temat att lärarna arbetade med olika metoder för att eleverna skulle lära sig rytm och takt genom rörelse, samt genom samspel i ensemble. I lågstadiet startade de med enkla rörelser till musik och sång. I högstadiet skapade de musik genom att spela instrument tillsammans med varandra. Samtliga lärare organiserade sin undervisning på ett sådant sätt att eleverna också var aktiva. Musikteori som notvärden blev en lär-aktivitet som kunde handla om att röra sig till musik eller att spela i grupp. Exempelen visar att lärarna utformar sin undervisning på olika sätt genom använda kulturella redskap som musikinstrument, ensemblespel, sång och rytmiska rörelser. Elevernas intresse och tidigare erfarenheter påverkade också vilka undervisningsmetoder lärarna valde.

5.2 Planering – för att säkerställa måluppfyllelse och för att ge utrymme elevers musikintresse.

I det här avsnittet redovisas hur lärarna arbetade med planering som långsiktig, kortsiktig och genom en särskild plan för de eleverna som är extra intresserade.

5.2.1 Långsiktig planering

Franz, Hiki och Maga berättar att de brukar planera termins och årskursvis. Franz beskriver sin planering i det följande:

Vi går igenom betygskriterierna och lägger upp en plan hur vi skall arbeta.

Det innebär att han först utgår från betygskriterierna för att sedan skapa sin övergripande plan för hur han ska arbeta under läsåret. Vi i citatet ovan betyder att läraren gick igenom kriterierna med sina elever och att de pratade om vad de skulle göra under terminen.

Hiki gav en tydligt och detaljerade bild av hur han planerar sin undervisnings tid:

Då utgår jag från kunskapskraven, den första jag tittar, sen tittar jag på vad varje kunskapskraven säger att man måste klara av. Så tänker jag ut vad är ett bra sätt för de att öva upp den som kunskapskraven vill ha och hur kan jag mäta den. Då arbetar vi med olika momenten, de mäter de här kunskaperna på bra sätt. Min planering går ju helt enkelt ut på att lägga upp tid och möjlighet för eleverna att arbeta med uppgifterna. (Hiki)

Citatet visar att den långsiktiga planeringen kräver att läraren tolkar kunskapskrav, bestämmer när kunskapsinnehållet ska behandlas, hittar undervisningsmetoder som bidrar till att eleverna kan nå målen, avgör hur och när bedömning av elevernas kunskapsutveckling ska genomföras. Att planera undervisning handlar alltså inte bara om att hitta på uppgifter som eleverna ska göra för att lära sig ett bestämt kunskapsinnehåll. Den långsiktiga planeringen omfattar också att avgöra hur läraren ska bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till varje kunskapsområde eleverna arbetar med.

Maga berättar att:

Mycket får man bestämma själv när man väljer ut vad man ska göra under terminen, du få ju hitta ditt eget läge. Jag gjort det som gäller musikhistoria att jag kör barock och klassicism i sjuan, och så kör jag romantik och lite modernism i åttan och populär musik i nian. Det är som jag gör liksom och det finns många väldigt olika sätt när det gäller sånt.

Citatet visar att läraren anpassar undervisningen till kursplanens syftet och de förmågor som anges där. Citatet visar vidare att läraren i sin planeringen utgår från vad eleverna ska kunna och vilka kunskaper bör de tillägna sig i slutet av varje termin. Med "du få ju hitta ditt eget läge" betyder ett eget arbetssätt som är ett verktyg när man planerar hur undervisningen ska genomföras.

Sammanfattningsvis tog lärarna sin utgångspunkt i kunskapskraven för musikämnet när de gjorde sin långsiktiga planering. De använde kunskapskraven för att avgöra hur de skulle lägga upp sin undervisning över läsåret. En av lärarna involverade sina elever i den långsiktiga planen genom att prata om kunskapskraven. Kunskapskraven och hur mycket tid som fanns för undervisning under en termin var ramfaktorer som styrde lärarens arbete med den långsiktiga planeringen.

5.2.2 Kortsiktig planering

Mark berättar om sin planering i det följande:

Jag är ganska spontan, så att risken med mig att liksom jag har planerat någonting en lektion och sen så bygger jag på något nytt till nästa lektion, så här har jag gjort ganska mycket, om vi sjunger en viss sång på en lektion så jag tänker så här det skulle vi lägga till lite trumma eller någon skulle kunna spela bas eller elbas, då tänker jag det till nästa vecka att då gör vi det, så det hade varit ganska mycket för min del, jag bygger från vecka till vecka.

Citatet visar att den kortsiktiga planeringen handlade om vad läraren upptäcker att han måste göra när han arbetar med eleverna i undervisningen. Här blev det möjligt att låta eleverna vara med välja om man ska fördjupa sig. Kortsiktig planering handlar om att läraren utgår från vad eleverna gör på varje lektion och därigenom kan identifiera vilket område som är intressant att rikta undervisningen mot. I citatet ovan försöker läraren fånga elevernas intresse genom att sjunga en viss sång för att sedan lägga till ett kompinstrument. *En viss sång* kan betyda en sång som är populär bland eleverna sedan använder han detta musikstycke för in andra delar som ingår i musikämnetsundervisningen. Även Slava berättar att

kortsiktiga planeringen tar tid. Han planerar nästan varje dag och skriver ner vilka momenten ska de gå genom på nästa lektion.

Kortsiktig planering var den planering lärarna genomförde i samband med sina lektioner under pågående termin. Mark och Slava förklarade att de också måste planera från dag till dag eller från vecka till veckan. I sin dagliga lektionsplanering utgick lärarna från vad eleverna visat intresse för och försökte göra en plan för nästa lektion som skulle kunna hjälpa eleverna att komma vidare i sin kunskapsutveckling. Lärarna försökte ständigt identifiera sina elevers proximala utvecklingszon när de planerade undervisning med målet ta eleverna vidare från där de står i sin kunskap från en lektion till nästa och att planera för att de ska komma vidare.

5.2.3 Att planera individanpassad undervisning för de musikintresserade

Både Hiki och Franz hade en studio där eleverna brukar sjunger karaoke. Det gör de på raster och elevernas val. Franz förklarar:

Hinner du med allt som står i läroplanen så har du fritt o göra vad du vill.

Att möta elevernas intresse handlade om att planera för och använda den lektionstid som blev över. När eleverna hade arbetat genom läroplanens mål och redovisat kunskaper motsvarande kunskapskraven individanpassades undervisningen med utgångspunkten i elevernas intresse och önskemål.

Hiki berättar att:

Jag har ju en liten studio där eleverna kan jobba så lång och mycket de vill, de få ju komma och jobba på raster, jag kan sitta spela och sjunga med elever, även på lektionerna kan de jobba i studio. Att man inte har så mycket grupplektion utan att vara en jobbar på den nivå som passar den liksom. (Hiki)

Citatet visar att lärares extra planering utgår från elevernas musikintresse och önskemål. Eleverna får chansen under skoltid använda studio samt ha den individuella tiden som man kan använda sig av för att spela sitt instrument eller sjunga en favorit låt i mikrofon. Citatet visar vidare att eleverna kan använda studio även på lektionerna som betyder att läraren försöker motivera eleverna till lärandet på det sättet.

Maga berättar att de eleverna som är extra intresserade eller musikbegåvade får ibland extra uppgifter som t.ex. kolla på Youtube och lära sig de mer avancerad än bara grundläggande tekniken på att spela ett instrument. Sen berättade han att skolan har musikelevens val som ett alternativ för de elever som vill hålla på med i musik mer än bara en gång i vecka och förklarar vad det handlar om:

På elevens val jobbar vi inför avslutningar, vi har eget band. Om man söker musikelevens val här på högstadiet då förväntas man att vara med och sjunga och spela på avslutningarna.

Citatet visar att för musikläraren var musikelevens val ett forum där eleverna fick musicera med andra musikintresserade. Lärarens planering av undervisningen i musikelevens val utgick från elevenas intresse. Här fick eleverna sätta de ihop ett band och spela tillsammans. Läraren planerade den här undervisningen med syftet att fördjupa elevernas kunskaper och att öka elevernas kreativitet samt passion för musik.

Mark hade inte musikelevernas val i skolan men han berättar att hans elever ofta kom till honom på sina raster och när de inga lektioner hade för att testa de olika instrument. Därför planerade han att sätta ihop ett skolband.

Jag tänker att göra ett slags poprock band, det vare roligt för sig, det är närmaste jag tänker på om det finns andra konstellationer eller ensembler som kan vara möjliga.

Att läraren planerade att starta ett rockband för intresserade och musikbegåvade elever vid sidan av ordinarie undervisning visar att musikundervisningen kunde få ett kunskapsinnehåll som överskred kraven i läroplanen. Att planera undervisning för musikintresserade och särskilt musikbegåvade elever var något musiklärarna gjorde för eleverna som gick utanför skolans ordinarie undervisning.

Sammanfattningsvis handlade lärares arbete med planering av undervisning om att utforma läraktiviteter som bidrog till att eleverna nådde läroplanens kunskapsmål och samtidigt utvecklade sitt intresse för musik i vardagen. Lärarna utgick från läroplanen och skrivningarna om musikämnet när det gäller planering men de planerade också för aktiviteter som utgick från enskilda elevers intresse för musik. Resultatet visar att de arbetade med både kort och lång planering i förhållande till kunskapsuppdraget som formuleras i ämnesplanen. De gjorde också särskilda planeringar med både kunskapsinriktade och upplevelsemässiga mål för elever som kom på ledig tid och som var extra intresserade av musik. Den särskilda planeringen utgick från lärarens intresse att hjälpa dessa elever att utvecklas mer i ämnet genom olika aktiviteter utanför undervisningen, vilket visar att lärarna även använde sin och elevers

fritid för att vägleda dem i den proximala utvecklingszonen. Undervisningstidens ramar begränsade inte extra intresserade elevers möjlighet att utvecklas i musik.

5.3 Att spela ett instrument

Hiki berättar att hans elever arbetar väldigt mycket självständigt under lektionen då hans roll är handledare:

Jag börjar ju inte att bara slänga gitarren på de och säga nu får du börja lära dig. Först så har jag klasslektioner där alla får lära sig spela ett instrument och jag visar dem hur gitarren, piano fungerar. Alla få lära grundläggande först och träna tillsammans. När man lärt sig den grundläggande då kan man jobba självständigt efter.

Citatet visar att läraren behövde kunna spela instrumentet på ett sådant sätt att elever blir intresserat att lära sig spela det instrumentet. Citatet visar vidare att undervisningen där eleverna ska lära sig att spela instrument handlar om att härma efter läraren i början sen gör man självständigt och provar sin förmåga. Då har läraren två roller i den typ av instrumentundervisningen som t.ex. grund lärare där eleverna härmar efter lärare och handledare där eleverna redan kan men fortfarande behöver lite stöd.

Mina elever har ju fyra beting som de ska arbeta med när de gäller den praktiska bilden och det är att lära sig rytminstrument, att lära sig kompinstrument och att lära sig musikspråket alltså lära sig enkla noter, musikteori helt enkelt och egenkomposition. (Hiki)

Citaten visar att man kan inte skilja på praktik och teori när det gäller att lära sig spela instrument. Musikspråket handlar om ett enkelt beskrivning av notsystemet samt att lära sig enkla rytmer, rörelser, ljud för att ge eleverna förutsättningar utveckla sin spelförmåga. Citatet visar att det finns två olika aspekter att lära sig instrument. Å ena sidan så tränar de eleverna på att ta fram ljud på instrumentet å andra sida att lära sig hur formar man det ljudet där musikspråket är ett sätt att kombinera ett ljud till melodi.

På högstadiet man jobbar mer i projekt där vi spelar mycket instrumenten. (Maga)

Att jobba i projekt innebar att lära eleverna ett samspel med olika instrumenten det vill säga ansemblespel som avses i kunskapskraven.

Resultat visar att delta i musikaliska sammanhang och att musicera handlar om att lära sig spela instrument som är en central del i musiklärarens undervisning. Lärarna arbetar med instrumentet både med grundinstruktioner och med att eleverna fick träna själva. Lärarna blandar praktisk och teoretisk kunskap när det gäller att lära sig spela instrument. Det handlar om att ge eleverna en teoretisk grund som till exempel enkla noter och rytmer innan de börjar musicera själva och kan träna sina färdigheter.

Resultat visar vidare att spela ett instrument handlar ju inte bara om att kunna den grundläggande speltekniken som alla lärare använder sig av utan att eleverna lär sig att kommunicera med varandra genom det här instrumentet det vill säga samspele i ensemble. Vilka instrument som finns tillgängliga och vilka instrument läraren kan spela blir en ram för hur lärarna kan arbeta med instrumental musik som en del i sin undervisning.

5.4 Levande musikhistoria

Mark berättar att han har undvikit de långa föreläsningar om t.ex. olika kompositörer för att det är lätt att tappa bort eleverna:

När jag tänker på det, de områdena med olika kompositörer då tänker jag att jag måste göra någonting med action. Så att t.ex. kombinera, lyssna (...) sätta ihop kanske sån text och musiken eller bild och musik, någonting att det bli mer levande. Det behöver vara action.

Citatet visar att läraren gör sin föreläsning med olika aktiva inslag som till exempel att lyssna på musik samt titta på bilden. Han använder olika media att göra det levande. Läraren kombinerar de olika tekniker för att fånga elevernas intresse samt göra de mer delaktiga. Citaten visar vidare att action är en analytisk ingång där alla eleverna få vara med och intresserade.

Maga arbetssätt i arbetet med musikhistoria skiljer sig mycket åt föregående lärare i följande:

När det gäller musik historia då föreläser jag ganska mycket.

Citatet visar att läraren föredrar de långa föreläsningar i musik historia. Hans undervisningsmetod baserad på ju mer information eleverna får från lärare den djupare deras kunskaper bli.

Hiki berättar att varje läsår gör eleverna i åk7-8 ett utvecklingsarbete med musikhistoria. Han säger vidare att i åk 7 arbetar eleverna mest med de gamla mästarna från olika epoker som är barock klassicism och romantiken, då väljer eleverna bland de stora kompositörerna att skriva om med valfritt

redovisningsätt. I åk 8 gör de utvecklingsarbete kring musikinstrumenten där de kan välja bland olika instrumenten som finns i skolan att skriva om.

De kan skriva om ett stråkinstrument, violin, trumset och gitarren har jag också, de kan välja att skriva om även pianot samt vissa turkiska och arabiska instrument. (Hiki)

Han beskriver ovan ett slag av utvecklingsarbete där eleverna kan både fördjupa sig och skaffa kunskap när det gäller den historiska aspekten av instrumenten som till exempel den typen av musik de används till, när de tillverkades.

Eleverna i åk 9 lyssnar och analyserar på modern musik. Då använder jag mycket av digitala redskap vid t.ex. Musiklyssning. (Hiki)

När det gäller musikhistoria då lyssnar vi på musik från de olika epoker med hjälp av Youtube. (Maga)

Ovanstående citaten visar att både Hiki och Maga använder sig mycket av digitala redskap som hjälpmedel när det gäller musiklyssning.

Analysen ovan visar att det skiljer sig åt hur de verksamma musiklärarna arbetar med de olika momenten med undervisningen i musikhistoria. En del av lärarna fokuserar mest på kompositörer medan den andra på instrumenten. Resultaten visar att det finns stor skillnad i hur de olika lärare föreläser. En lärare undviker långa föreläsningar i musik historia medan den andra vill ge så mycket information som möjligt. Musikhistoria är någonting som lärarna pratar om teoretisk och då även använder de sig av olika arbetsätt. Lärarna försöker göra de teoretiska bitarna som finns i musikämnet mer levande och intressant som kan bidra till elevernas egen kunskap. Lärarna använder också en kombination av olika metoder och redskap såsom digitala redskap när de undervisar i musikhistoria. Ämnesplanen i musik gav ett utrymme för lärarna att välja hur de skulle organisera undervisningen även om innehållet, musikhistoria, var bestämt.

5.3 Hinder i undervisningen

Maga berättar att det är svårt att uppfylla målen för kunskaper i digitalt skapande:

Vi har inga förutsättningar. Vi skulle behöva Mac datorer och kunna lite garageband men vi har inte det.

Citatet visar att läraren uppger att begränsad budget är en ram som hindrar dem i deras arbete. Läraren strävar efter att eleverna ska lära sig om digitala verktyg genom att arbeta med programvaror som garageband för musikskapande. Dessutom uppfattade lärarna att de behövde en bättre teknisk utrustning.

Både Mark och Slava undervisar i en hel klass. De berättar att gruppens storlek är en utmaning.

Det är svårt att undervisa i stora grupper, det är jättesvårt med liksom disciplin/intresse så där. Den största utmaningen för mig är att alla mina elever ska vara med och intresserade. (Mark)

Det är brukar så mycket kaos under lektionen, jag önskar att jag skulle undervisa i mindre grupper, jag är helt sliten. (Slava)

Både citaten visar att lärarna brottas med att utforma undervisning för stora undervisningsgrupper. Mark nämner elevernas delaktighet och engagemang som är viktiga delar av undervisningen i musikämnet. Lärarna ger uttryck för att de stora elevgrupperna påverkar både deras entusiasm och förutsättningar att möta varje elevs behov av stöd och hjälp.

Maga berättar att:

Det är som oroligt i skolan överhuvudtaget att det är så många barn som inte mår bra, så många barn som inte får den hjälpen som de behöver, alla dessa ADHD barn och alla möjliga saker, problematik de har som gör att de bli oroliga i skolan. Det är tycker jag största utmaningen. Ordning och redo.

Hiki berättar om sin största utmaningen som musiklärare i det följande:

Skolan ska vara likvärdig för alla med det tyvärr inte så. Svenska skolan ser inte samma ut som förut. Alla eleverna ska ha rätt till att få de resurserna de behöver för att klara sig men det är inte tillräckligt med resurser i skolan.

I citaten beskriver lärarna svårigheten att utforma undervisning som svarar mot elevers behov och de krav som ställs i den svenska grundskolan. Lärarna berättar vidare att det finns elever i grundskolan som inte har de förutsättningar att klara de krav som läroplanen ställer och att problemen har bara ökat med tiden.

Lärares behörighet, förkunskaper och erfarenheter var också nämnd av flera informanter som ett slags av personliga hinder för att uppfylla kursplanens mål. Mark, har undervisat under en lång period i kulturskolan och en viss tid var han tjänstledig, han berättade att det behövs kompetensutvecklingskurser som riktar till undervisningen i grundskola. Slava jobbar sitt första år i den svenska grundskolan och har efterlyser kunskap om hur man planerar och utformar undervisningen i förhållandet till kursplanen.

Resultatet visar att det finns flera olika faktorer som sätter ramar för hur lärarna kan utforma undervisning som svarar mot kursplanens övergripande mål i ämnet musik.

6. Diskussion

Detta kapitel inleds med en diskussion kring resultatdelen utifrån forskningsfrågor. Därefter förs en reflektion över metodvalet. Slutligen lyfts fram förslag till framtida forskning.

6.1 Resultatdiskussion

I det här avsnittet diskuteras resultatet utifrån examensarbetets syftet och frågeställningar. Syftet var att undersöka hur musklärare i grundskolan tolkar sitt uppdrag och utformar musikundervisning till stöd för elevers lärande. Lärares utsagor om sitt arbete diskuteras i förhållande till undervisningsuppdraget som det formuleras i läroplanen (Lgr11), tidigare forskning och teorier som har presenteras i litteraturgenomgången.

6.1.1 Vilket kunskapsinnehåll är framträdande i lärarnas undervisning?

Resultat visar att kunskaper i musikhistoria och att spela instrument hade en framträdande plats i lärarnas undervisning. Dessa innehållsliga delar relaterade till varandra på olika sätt. Det visar sig att de teoretiska bitar såsom musikhistoria och musikteori är viktiga i lärarnas undervisning och att de behöver kopplas till praktiska inslag för att upplevas meningsfulla. Eleverna fick till exempel arbeta med att känna rytmer och skapa musik med enkla redskap som kroppsrörelser och musikinstrument. Till skillnad från Zandén & Ferm Thorgerson (2015) visar resultatet att ämnesplanen i musik gav ett utrymme för lärarna att välja hur de skulle organisera undervisningen även om innehåll som till exempel musikhistoria, var bestämt i ämnesplanen. Musklärarna berättar hur de sammanför olika kunskapsinnehåll och välja undervisningsmetoder enligt dem skulle leda eleverna genom deras proximala utvecklingszon.

Enligt Lgr 11 är ”Musikens sammanhang och funktioner” ett obligatorisk teoretiskt kunskapsområdet i musikämnet. Detta innebär att eleverna ska utveckla förmågan att uppleva och reflektera över musik i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang. Resultatet visar att lärarna använd musikhistoria för att skapa kunskapsinnehåll i undervisningen. Det handlade om att skapa en koppling mellan musikhistoria, instrumentanvändandet och instrumentkunskap. Enligt lärarna behövde musikhistoria göras levande och ett sätt att göra det var att använda både teoretiska och praktiska arbetssätt. Det vill säga, de hittade på projekt för att öka elevernas kreativitet. Projekt som handlade om att eleverna både fick lyssna till, uppleva och skriva om musik.

Enligt lärarna handlade att musicera som är ett kunskapsinnehåll som framhålls i lgr 11 bland annat om att eleverna skulle lära sig spela instrument i undervisningen. Lärarna talade om sig själva som vägledare

vilket är något som Vygotskij (1978) också poängterar betydelsen av. I likhet med Mars (2016) visar resultatet att relationen mellan lärare och elev är viktig för elevens lärande när det gäller instrumentundervisning. Lärarna berättade att de försökte stötta sina elever för att de skulle kunna utveckla sin spelförmåga och komma vidare till sin nästa utvecklingszon. Lärarna hade därför lagt upp sin undervisning på ett sådant sätt att eleverna först fick härma efter läraren för att sedan bli självständiga och pröva sin spelförmåga i samspel med andra. Det vill säga, att lära sig spela instrument handlade för lärarna om att leda elever genom vad Vygotskij (1978) beskriver som den proximala utvecklingszonen.

Resultat av min undersökning visar att musikämnet hade ett praktiskt kunskapsinnehåll som lärarna talade om som enskilt och gemensamt musicerande, det vill säga att spela instrument på egen hand och att spela i ensemble. De intervjuade lärarna ansåg att de fanns olika momenten i kursplanen som gick att uppfylla genom det gemensamma musicerandet. Enligt lärarna, kan eleverna utveckla sin samarbetsförmåga och musikalisk lyhördhet genom ensemblespel. Kunskaper i ensemblespel omfattade enligt lärarna att samarbeta med andra, skapa, bearbeta och framföra musik i olika former. Enligt det sociokulturella perspektivet (Vygotskij, 1978; Säljö, 2014) utvecklas och lär individen i samspel med andra i de olika kulturella aktiviteterna.

Resultatet visar också att rörelse och sång i form av olika rytmik- och pulsövningar var framträdande kunskapsinnehåll i lektionerna i de lägre årskurserna. Bjørkvold (2014) och Jederlund (2011) identifierar ljud, rytm och rörelse kunskapsområden inom musik. I likhet med Jederlund (2011) och Bjørkvold (2014) visar resultatet att instrumentspel användes av lärarna för att träna rytm och pulskänsla hos elever. Dalbäck (2011) visar dessutom att när barn klappade rytmiskt till sånger och ramsor förstärktes deras känsla för puls, stavelser och ordrytmer.

Användningen av olika mediala redskap har ett stort utrymme i intervjuade lärarnas undervisning. I Mitchens studie (som redvisas av Jederlund, 2011) framgår det att undervisning som skapar samband mellan melodi och text bidrar till att elevernas kunskaper ökar. Lärarna i min undersökning uppfattade också att olika inslag såsom filmer, kombinationer av bild, text och musik, sångtexter och musiklyssning kunde användas i undervisningen för att väcka elevernas intresse och känsla för musik från olika kulturer och epoker.

6.1.2 Hur planerar och genomför lärarna musikundervisningen till stöd för elevernas lärande och utveckling?

Resultatet visar att lärarna arbetade med tre typer av planering, långsiktig, kortsiktig och extraundervisning. När de genomförde undervisningen utgick de från både ämnets kunskapsmål och elevernas intresse och erfarenheter av musik. För att stödja elevernas lärande har lärarna använt sig av olika aktiviteter utanför undervisningen där lärarna även använde sin och elevers fritid för att vägleda

dem i den proximala utvecklingszonen. Syftet med detta är att både fördjupa elevernas kunskaper och att öka elevernas kreativitet och passion för musik.

I enlighet med Zandén & Ferm Thorgerson (2015) visar resultatet att en av lärarna involverade sina elever i den långsiktiga planeringen genom att diskutera kring kunskapskraven och dess bedömningskriterier. Elevernas medvetenhet om betygsgskriterier, enligt Zandén & Ferm Thorgerson, kan motivera de mer än bara deras kunskap i ämnet.

Skolinspektionens granskning (2011) lyfter fram en rad samverkande faktorer som påverkade undervisnings kvaliteten bl.a. att lärarnas undermåliga planering gör att eleverna får sämre förutsättningar att nå målen i ämnet. I skolinspektionens rapporten (2011) dras slutsatsen att musikämnets roll i skolans organisation var oklar och att elevernas intressen kom i skymundan. Zandén & Ferm Thorgerson (2015) diskuterar i deras studie att lärarna anser att den ökade efterfrågan på dokumentation, stort fokus på kunskapskraven och hur dessa ska bedömas skapar mindre utrymme och tid för kreativ och experimentell undervisning och inläring.

Till skillnad från skolinspektionens granskning (2011) och tidigare forskning (Zandén & Ferm Thorgerson, 2015) visar resultatet att elevernas deltagande och engagemang är centralt i lärarnas undervisningen. Lärarnas planering handlade om att utforma läraktiviteter som bidrog till att eleverna nådde läroplanens kunskapsmål och samtidigt utvecklade sitt intresse för musik i vardagen. Resultat visar att med hjälp av musikaktiviteter som t.ex. musikelevens val och användandet av skolans studio utanför skoltid hade eleverna möjlighet att både musicera själv och tillsammans med andra.

Både tidigare forskning (SMoK, 2002) och styrdokumentet (Skolverket, 2018) visar att en utmaning i all musikundervisning är att skapa lustfyllda lärsituationer där det finns ett stort utrymme för att tillmötesgå individuella önskemål om form och innehåll. Lgr 11 betonar vikten av att lärarna ska utforma undervisningen på ett sådant sätt att den bli mer individanpassad. I likhet med skolverket (2018) visar resultatet att efter eleverna hade arbetat genom läroplanens mål och redovisat kunskaper motsvarande kunskapskraven individanpassar lärarna undervisningen med utgångspunkten i elevernas intresse och önskemål.

6.1.4 Vilka möjligheter och hinder finns i musikundervisningen?

I likhet med Sandberg (1996) visar resultatet att undervisningens innehåll påverkas av inre och yttre faktorer och att både mål-, ram- och regelsystem består av faktorer som läraren har ingen eller liten möjlighet att påverka eller förändra dessa. Några exempel på ramfaktorer som ligger utanför lärarens kontroll är att läraren oftast inte kan påverka elevgruppernas storlek eller skolans budget. Mitt resultat visar att både tillgång till och kunskap i att spela instrument styrde vad lärarna tog med i sin

undervisning. Tillgång till eller brist på digitala redskap och lämpliga lokaler påverkade också hur lärarna kunde vägleda sina elever genom den proximala utvecklingszonen. I likhet med Zandén & Ferm Thorgerson (2015) visar resultatet att lärarna upplever både utmaningar och möjligheter när det gäller att undervisa och främja elevernas musikaliska lärande. Enligt en lärare krävs till exempel en särskild programvara "Garageband" för digitalt musikskapande vilket var något som inte fanns på skolan.

Trots att lärarna upplevde att det var tidskrävande planera undervisningen visar mitt resultat, till skillnad från Sandberg (1996) och de nationella ämnesutvärderingarna (2013), att undervisningstid inte var det största hindret som lärarna upplever. Undervisningstidens ramar inte hindrade inte lärarna från att ge extra intresserade elever möjlighet att utvecklas i musikämnet. De valde att låta dessa elever använda lokalerna utanför lektionstid.

I enlighet med Sandberg (1996) och Skolinspektionen (2011) visar resultatet att undervisningen påverkas lärarens ämneskunskaper. Utifrån mitt resultat menar jag att det är tydligt att det finns ett stort behov av musiklärare med goda ämneskunskaper för att hjälpa eleverna genom den proximala utvecklingszonen. Både Sandberg (1996) och Skolinspektionen (2011) framhåller att musiklärare behöver kompetensutveckling då de ofta är ensam på skolan, samtidigt som ämnet sällan diskuteras i de kollegiala sammanhangen, vilket i sin tur påverkar musikämnets status och ställning i skolan. Även Mars (2016) kom till slutsats i sin studie att lärares professionalitet inte kan underskattas vad gäller musikaliskt lärande inom ramen för ämnet musik i skolan.

Jag kom till slutsats att det finns ramar som begränsar och påverkar undervisningen liksom att det finns samband mellan musikundervisningens yttre villkor och inre liv. Det yttre handlar om tillgång ändamålsenliga lokaler och undervisningsmaterial medan det inre handlar om lärarens kunskaper och pedagogiska skicklighet. Mitt resultat visar att de faktorer inom ramsystemet som påverkar undervisningens kvalitet negativt är ekonomiska resurser, gruppstorlek, lärarnas behörighet, erfarenhet och bristande kunskaper. Man kan dra slutsatsen att kvaliteten hade varit bättre med mindre elevgrupper, rätt resurser och bättre utrustning.

6.2 Metoddiskussion

Metodens val grundar sig på studiens syfte och frågeställningar. Anledningen till att jag valde den kvalitativa intervjumetoden var att jag ville få en djupare förståelse om hur lärarna genomför och resonerar kring sin undervisning. Med hjälp av intervjumetoden och följdfrågor fick jag utförliga svar på mina frågor.

Databildningen baserar sig på lärarnas utsagor om sitt arbete utifrån den semistrukturerade frågeställningar. Studiens teoretiska perspektiv har använts som analysverktyg i bearbetningen av data.

En semistrukturerad intervju med informanterna inleds med generella frågor som blev mer konkreta efteråt som enligt Patel och Davidson (1994) är det bästa och vanligaste sättet att börja en intervju.

Det urval som gjorts står i relation till studiens syfte och frågeställningar. Val av informanter, de verksamma musiklärarna på kommunala grundskolor, är inte genusrelaterat och grundar sig på att jag kände till deras profession. Vid val av informanter ville jag ha en spridning som representerade hela grundskolan. Detta gjordes genom att intervjua de lärarna som arbetar på låg-, mellan- och högstadiet.

Jag upplevde att telefonintervju som metod har sina för- och nackdelar. Å ena sidan en brist med metoden kan möjligtvis vara att intervjuaren inte kan se informantens kroppsspråk eller reaktion och möjligtvis ställa följdfrågor baserat på detta. Å andra sidan fördelar kan vara att intervjuaren kan ha mindre påverkan på informanten och att det är kostnads effektivt samt tidsbesparande. Trots att telefonintervju enligt Trost (2010) lämpar sig vid endast lätta frågor har jag lyckats att få utförliga svaren på mina frågor. Ett ytterligare hinder, som jag har upplevt, var att materialet av telefonintervjuer kändes svårare att analysera på grund av olika slags kortsiktiga störningar såsom dålig signalmottagning, högljudda skolelever. Men detta i sin helhet har inte påverkat studiens resultat för att störningar var hastig övergående.

Ytterligare har jag skaffat med hjälp av min handledare en fastställt intervjuguide (se bilaga 1) med möjlighet att ställa stödfrågor vid olika slags oklarheter. Intervjuguiden har visat sig tillräckligt för att svara på forskningsfrågorna. Jag har upplevt att det var svårt att tolka vissa informanternas svar speciellt när det gäller frågan om hur jobbar lärarna med eleverna som är svåra att motivera samt vad är det svårast/lättast för eleverna att lära sig på musiklektioner. Det som jag har uppfattat är att flera läraren hade svårt att uttrycka sig och förmedla sina tankar. I detta fall har jag använt mig mycket av stödfrågor för att få informanterna att känna sig så bekväma som möjligt.

Lärarnas berättelser lyfts fram och analyseras med hjälp av induktiv tematisk analys. Det betyder att analys styrs av den data som samlats in med fokus på lärarnas utsagor om sitt uppdrag. Med hjälp av tematisk analys har jag lyckats att få fram det viktigast och representativ i datamaterialet i relation till studien syftet och forskningsfrågor.

6.3. Sammanfattning

Med hjälp av kvalitativa intervjuer med verksamma musiklärare visar studien att musiklektionerna och dess innehåll skiljer sig åt beroende på vilken årskurs de intervjuande lärare undervisar i, vilka metoder använder de sig av, vilken bakgrund de har och deras erfarenhet i undervisningen. Det framträder i studie att de kreativa, sociala och musikaliska aspekterna är framträdande i lärarnas undervisning och val av aktiviteten som innehåll. Instrumentlära, ensemblespel, sång, rytmik, musikskapande, kunskap om

musikhistoria och musik i olika kulturer var centrala kunskapsområden som lärarna arbetar med i låg-, mellan- och -högstadiet.

För att återgå till frågeställningen visar studien, i samband med valda temaområden, att elevernas kunskaper i musikhistoria och elevers musicerande hade en framträdande plats i lärarnas undervisning och relaterade till varandra på olika sätt. Det visar sig att de teoretiska bitar såsom musikhistoria och musikteori är viktiga i lärarnas undervisning och att de behöver kopplas till de praktiska bitarna för att upplevas meningsfulla. Det framträder i studien att musikhistoria är en viktig aspekt i lärarnas undervisning och gör att musikämnet får ett egenvärde.

Till skillnad från Zandén & Ferm Thorgerson (2015) visar resultatet att ämnesplanen i musik gav ett utrymme för lärarna att välja hur de skulle organisera undervisningen även om innehållet, musikhistoria, var bestämt. Resultat visar att musiklärarnas arbetade med undervisningsmetoder som skulle hjälpa eleverna genom sin proximala utvecklingszon. I likhet med Vygotskijs teorier (1978) och Mars (2016) visar resultatet att läraren har avgörande roll i elevernas inläring, när det gäller instrumentundervisning.

Till skillnad från Skolinspektionen (2011) visar resultaten att musiklärarna planerar sin undervisning på olika sätt men med gemensamt syftet där elevernas deltagande och engagemang är centralt i undervisningen. Lärarnas planering handlade om att utforma läraaktiviteter som bidrog till att eleverna nådde läroplanens kunskapsmål och samtidigt utvecklade sitt intresse för musik i vardagen. Det vill säga att när lärarna planerar har de både kunskapsinriktade och upplevelsemässiga mål.

Jag kom fram till slutsats att lärarna tolkar sitt uppdrag mycket vidare än vad som föreskrivs i läroplanen (Lgr 11) eftersom de uppdragit elevers privata intresse när de väljer ut vilka metoder ska används. Lärarna försöker inspirera varje elev till att utveckla sina musikaliska förmågor. De verkar tolkar sitt uppdrag inte bara som att elever ska nå målen utan också att eleven ska odla sitt eget intresse för musik. Elevernas musikintresse är viktigt oavsett.

I enlighet med Skolinspektionens granskning (2011) visar resultatet att skolan idag inte kan erbjuda den utvecklande lärmiljö som understödjer elevers olika behov och förutsättningar. Studiens resultat visar att det finns ramar som begränsar och påverkar undervisningen. Lärarna urskiljer flera faktorer inom ramsystemet som påverkar negativ undervisningens kvalitet: ekonomiska resurser, gruppstorlek, budget bl.a. lärarnas behörighet, erfarenhet och bristande kunskaper.

Studien visar goda möjligheter och förutsättningar för läraren för att kunna bedriva en verksamhet som förhåller sig väl till de övergripande målen i musik ämnet. Oavsett detta kan man dra slutsatsen att kvaliteten hade varit desto bättre om mindre elevgrupper, tillgång till lärares fortbildning, mer resurser och bättre utrustning. Enligt min uppfattning skolan bör skaffa både de ekonomiska resurser för

musikämnet och satsa på musik lärarträffar vilka kan hjälpa lärarna uppfylla läroplanens övergripande mål och säkerställa en likvärdig musikundervisning för alla elever.

6.3.1 Förslag på fortsatt forskning

Den här studien har tagit reda på hur musiklärare utformar musikundervisning och vilka pedagogiska redskap de använder sig av till stöd för elevers lärande. Det hade varit intressant att göra samma studie med en större urvalsgrupp. Intressant hade också varit att undersöka både likheter och skillnader mellan kvinnors och mäns arbetssätt i musikundervisningen.

Referenser

- Bjørkvold, J-R. (1991). *Den musiska människan*. Stockholm: Runa Förlag.
- Bjørkvold, J-R. (2014). *Den musiske menneske*. Oslo: Freidig Forlag.
- Dahlbäck, C. (2011). Musik och språk i samverkan – en aktionsforskningsstudie i årskurs 1. Göteborgs universitet.
- Dahllöf, U. (1967). *Skoldifferentiering och undervisningsförlopp: komparativa mål- och processanalyser av skolsystem 1*. Stockholm: Häggström.
- Gustafsson, J. (2000). *Så ska det låta: studier av det musikpedagogiska fältets framväxt i Sverige 1900-1965*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Jederlund, U. (2011). *Musik och språk. Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling och lärande*. Andra utökade och omarbetade upplagan. Stockholm. Liber.
- Lindblad, S., Linde, G. & Naeslund, L. (1999). Ramfaktorteori och praktiskt förnuft. Pedagogisk forskning i Sverige, 4 (1), 93–109.
- Lundgren, U. P. (1977). *Model analysis of pedagogical processes*. Lund: Liber.
- Lundgren, U., Säljö, R. & Liberg, C. (2014). *Lärande, skola, bildning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Löfgren, B. & Ebbelind, A. (2010). *Mattemusik: en metod för ämnesintegrerat lärande*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Mars, A. (2016). *När kulturer spelar med i klassrummet: En sociokulturell studie av ungdomars lärande i musik* (Doctoral thesis/Luleå University of Technology). Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Patel, R. & Davidsson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, R. (1996). Musikundervisningens yttre villkor och inre liv. Några variationer på ett läroplansteoretiskt tema. Diss. Stockholm: Institutionen för pedagogik. Lärarhögskolan i Stockholm
- Skolinspektionen. (2011). Musik i grundskolan - Är du med på noterna rektorn? Kvalitetsgranskning, Rapport 2011:5 Stockholm.
- Skolverket. (2005). Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Musik. Ämnesrapport till rapport 253. Stockholm: Fritzes förlag.

- Skolverket. (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.
- Skolverket. (2015). Rapport 424. Musik i grundskola. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9 - NÄU13. Hämtad 2019-02-23, från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3498>
- Skolverket. (2015). Särskilt begåvade elever. Stockholm. Hämtad 2019-02-20, från <http://www.skolverket.se/skolutveckling/lorande/sarskilt-begavade-elever-1.230661>
- Skolverket. (2017). Kommentarmaterial till kursplanen i musik. Hämtad 2019-02-20, från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3864>
- Skolverket. (2018). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (Lgr 11). Hämtad 2019-02-24 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3975>
- SMoK (2002). Musikalisk mångfald - En undersökning av ungdomars musicerande. Hämtad 2019-03-10, från <http://www.kulturskoleradet.se/sv/publikation/musikaliskmangfald-en-undersokning-av-ungdomars-musicerande>.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl., Lund: Studentlitteratur.
- Theorell, T. (2009). *Noter om musik och hälsa*. Karolinska Institutet University Press, Stockholm 2009.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Uddholm, M. (2003). *Pedagogen och den musikaliska människan*. Mölndal: Lutfisken AB.
- Vetenskapsrådet (2012). *Forskningsetiska principer: inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. [Elektronisk resurs]. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2019-03-26, från www.codex.vr.se.
- Vygotskij, L., & Cole, M. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass.: Harvard U.P.
- Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Zandén, O. & Ferm Thorgersen, C. (2015). Teaching for learning or for documentation? Music teachers' perspectives on a Swedish curriculum reform. *British Journal of Music Education*. 32(1), 37-50, doi: 10.1017/S0265051714000266.

Bilaga 1 - Intervjuguide

1. Har du jobbat här länge?
2. Hur länge har du varit musiklärare?
3. Har du musiklärarutbildning eller något annat?
4. Varför valde du att bli musiklärare?
5. Kan du berätta vad ni brukar göra på en vanlig lektion?
6. Finns det ovanliga lektioner också – vad gör ni då?
7. Kan du förklara för mig hur du gör när du väljer ut vad ni ska göra under terminen/läsåret?
8. Finns det saker som måste ingå i undervisningen eller kan du välja själv?
9. Vad skulle du säga är svårast för eleverna att lära sig på dina lektioner?

Hur jobbar du med detta?

10. Vad skulle du säga är lättast för eleverna att lära sig?

Hur jobbar du med detta?

11. Vad gör du för elever som är svåra att motivera/ som inte är intresserade/ som är svåra att få till att delta eller arbeta med uppgifter?
12. Om elever är extra intresserade eller musikbegåvade – gör du något särskilt för att utmana dem?
13. Vad är det bästa med att vara musiklärare?
14. Vad den största utmaningen?